

HEMSÖ KYRKA

OMMÅLNING AV TAK

Hemsö församling, Härnösands kommun, Ångermanland

Innehåll:

Sid.

Inledning

3

Objekt / dnr.
Länsstyrelsens tillståndsärende
Beställare
Entreprenör
Arbetsbeskrivning
Antikvarie

Objektbeskrivning

3

Beskrivning / Historik
Kulturhistorisk status

3

5

Åtgärder och genomförande

7

Förutsättningar. Planerade åtgärder
Genomförda åtgärder

7

13

Källor

21

Bilaga: Arbetsbeskrivning upprättad av Y-Plåt i Härnösand AB.

Inledning

Objekt / dnr.

Hemsö kyrka, Högsjö församling, Härnösands kommun. Länsmuseets dnr. 2010 / 177.

Länsstyrelsens tillståndsärende

Beslut 2010-07-02 dnr. 433-4041-10.

Beställare

Härnösands landsförsamlingar, Lars Nordin, Byåker 240, 871 93 Härnösand.

Entreprenör

Y-Plåt i Härnösand AB.

Arbetsbeskrivning

Y-Plåt i Härnösand AB, Sebastian Bylund, 2010-06-23.

Antikvarie

Murberget Länsmuseum Västernorrland, Bodil Mascher.

Objektbeskrivning

Beskrivning / Historik

Hemsö kyrka i nyklassicistisk stil med rektangulärt långhus och västtorn med huvudentré är uppförd 1856-1865. Stommen är i timmer med vitmålad panelbeklädning. Kyrkan har antydna korsarmar söder och norr om koret, i den södra utbyggnaden ligger sakristian. Tornet med en firsidig attika kröns av en lanternin. Exteriören välbevarad sedan nybyggnadstiden.

Arkitekt var byggmästaren J. Wassberg. Ritningar upprättades i efterhand (1857) av Axel Nyström och ÖIA, som behöll den yttre formen men med enskeppig plan, fasader i utpräglad nygotik och kraftig spira. Då tornbygget redan hunnit så långt följde man byggmästarens ritning i stället, med en för tiden mera traditionell utformning. Invigningen av kyrkan drog ut på tiden, då altarpredikstolen var omdiskuterad, och skedde först 1926 på församlingens begäran (*Kyrkobyggnader 1760 – 1860 . Del 4*).

Hemsö som är stiftets yngsta församling fick genom kungligt brev tillstånd att 1845 bilda en egen kapellförsamling. Ett kapell fanns dock sedan 1500-talet i Prästhus, vilket 1845 flyttades till kyrkplatsen.

Interiört har kyrkan tre skepp och läktare utmed tre väggar. Mittskeppet har tunnvalv av trä med dekorativa gördelbågar med skurna målade blommor och taklist med tandsnitt. Den klassicistiska interiören är återhållsam och symmetrisk med eklektiska dekorelement. Altarringen är svängd och genombruten med balustrar. Korväggen har grisaillemåleri i nyrenässans. Altarpredikstolen i vitt och guld med ljudtak krönt av lammet med fanan sitter mitt på korväggen. Den vitmålade korgen är firsidig och bukig med förgyllda detaljer; ett fält med Tron/Hoppet/Kärleken, det andra med hammare, ett svärd mellan fälten. Korgens sidor markeras med svarvade kolonetter med tunna återhållsamma akantusslingor i guld vid sidorna. Korgens väggsida har blåmålad drapering och ljudtakets undersida har en förgylld strålsol mot blå bakgrund. Predikstolen tillverkades 1864 av Lars Erik Hofrén men accepterades ej av dåvarande biskopen. Detta var orsaken till att kyrkan på församlingens begäran invigdes först den 13 juni 1926. Predikstol, altarbord, dopfunt och nummertavlor anses vara ursprungliga. Förrådet vid norra korväggen har vävspända väggar från 1892 och äldre färgsättning i brunt och grått. Bänkinredningen är sluten. Bakre stolsrader under läktare på norra sidan borttagna 1985. I ingången till kyrkorummet hänger en förgylld votivfisk i trä. Ett släktskap med frikyrkobyggnader, som uppmärksammas i kyrkokaraktäriseringar (Anders Stjernbergs, Stiftets förvaltningsplaner), hänger sannolikt samman med kyrkans enkla inredning och den tresidiga läktaren som var typisk för städernas äldre frikyrkor, främst metodismens. Frikyrkorna urskiljde sig medvetet från högkyrkorörelsens arkitekturideal under sent 1800-tal.

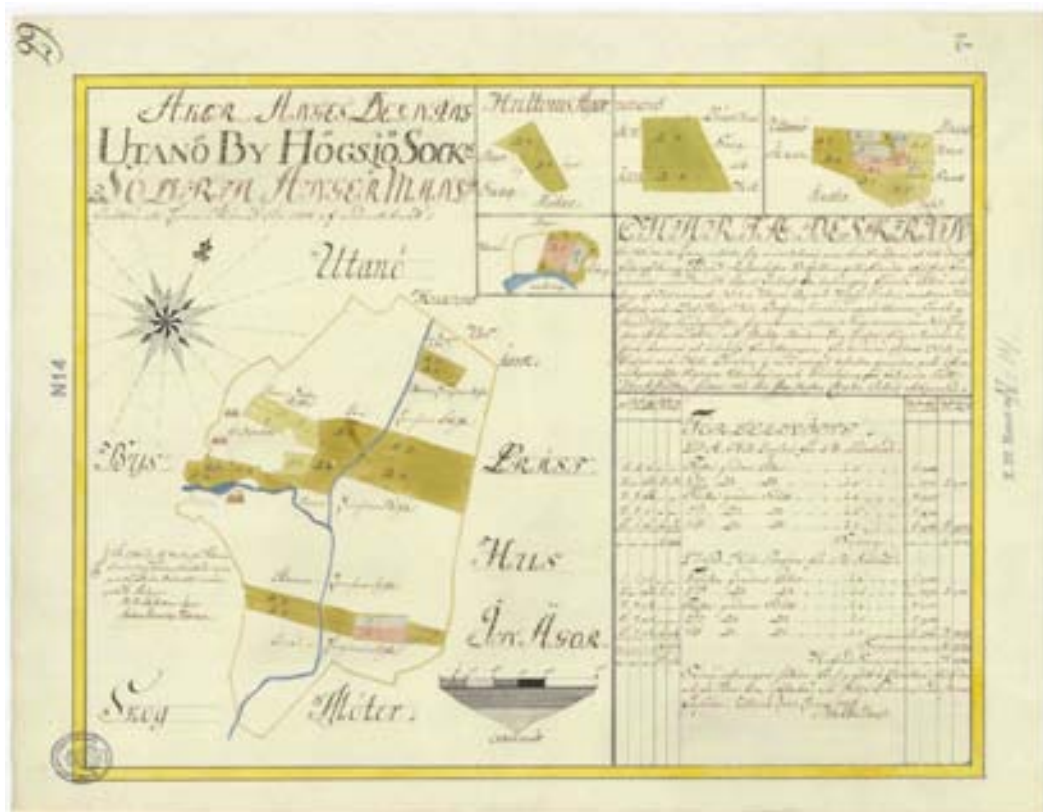

Restaureringshistorik

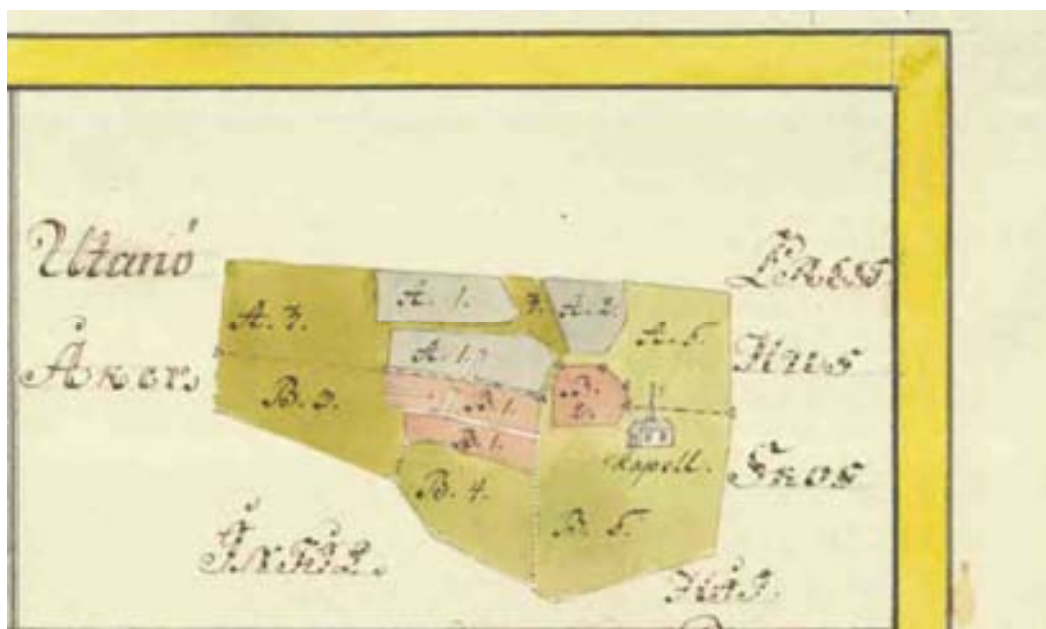
- 1892 Interiör och troligen exteriör renovering. Eventuellt tillkom ny träpanel. Vävspanning och oljemålning av tak, väggar och kolonner. Dekormåleri på korväggen. Inredningen målad i ekfärg. Troligen tillkom även en kamin under läktaren. Bänkarna moderniserades.
- 1901 Ny orgel av N. O. Malm.
- 1924-26 Exteriör och interiör renovering under ledning av ark. G. Holmdahl. Ny panel och väggarna och tätades. Ommålning av exteriören. Vindfång med dubbla pardörrar mellan vapenhus och kyrkorum. Två korfönster tillkom försedda med gröntonat glas.. Modernisering av bänkinredningen, bekvämare sittbänkar och breddning av gavlarna. Kaminen under läktaren liksom vävbeklädnaden togs bort togs bort. Ny värmeinstallation med varmluft och värmekammare under kyrkan. Omläggning av golven. Ommålning av interiören med en mörk färgsättning. Pannrum med värmekammare för varmuft, som installerades under östra delen och svart plåtinklädd skorsten i det avvalmade takets norra del.
- Omkr. 1937 Elektrisk installation.
- 1953 Nytt orgelverk av Werner Bosch orgelbyggeri.
- 1972 Installation av el-värme.
- 1981 Nytt orgelverk av Johannes Menzel Orgelbyggeri.
- 1987-88 Interiör renovering. Underhåll och ommålning av kyrkorummet med ljusare kulörer i blått, grått och vitt. Bänkar borttagna under läktarens ena sida. Kororgel.
- 1995 Bänkarna målas om.

Kulturhistorisk status

Kyrkan åtnjuter skydd enligt Kulturminneslagen kap. 4.

Karta från 1784 över Utanö by, Högsjö socken (Lantmäterimyndigheten, Förrättning: Åbodelning på inägor 1784).

På kartans övre högra hörn finns Hemsö gamla kapell avbildat.

Åtgärder och genomförande

Förutsättningar. Planerade åtgärder

Plåttakets nuvarande skick

Takytorna täckta av bandplåt har varit målade med Plastisolfärg, som nästan helt nedvittrat och försvunnit på de södra takfallen. På takfall mot norr sitter färgen mestadels kvar. Stuprören är målade med en plastfärg, som har färgskador främst uppe kring vattkuporna.

Aktuella åtgärder

- Målningsbehandling av dubbelfalsade plastisolbelagda takytor på långhus och torn med Introtekniks färgsystem enligt arbetsbeskrivning. Täckmålning ska ske före 15 augusti.
- Rengöring ska ske med hetvattensblästring. Vidhäftningsprov på kvarvarande färg ska utföras.
- Korrugerade ytor ska borstas, slipas och rostskyddsbehandlas före målning.
- Beckers metallprimer ska användas på samtliga takytor.
- Stuprören ska bättringsmålas med en likvärdig färg efter primning.
- Skadad fotränna ska justeras
- Skorstensstege och åskledarstång ska borstas/slipas, rostskyddsbehandlas och målas.
- Åskledarstången ska rostskyddas och målas, infästningar ska kompletteras och tätas och åskledarlinan ska justeras.
- Takstegen ska justeras och fastsättas.
- Snörasskydd ska monteras på södra takfallet.

Hemsö kyrka före ommålning av tak

2010-07-15. Kyrkans södra takfall där Plastisolfärgen nästan har försvunnit.

2010-07-15. Kyrkans södra takfall före ommålning. Nytt takrasskydd monterat.

2010-07-15. Tornets södra resp. västra takfall före blästring. Åskledaren ej justerad (före etablering av skylift).

2010-07-15. Långhusets norra takfall med Plastisolfärg före blästring. Nytt nockräcke.

2010-07-15. Södra takfallets bandplåt före blästring.

2010-07-15. Södra takfallets bandplåt före blästring.

2010-07-15. Åskledarlinan justerad och infästningar har kompletterats.

2010-07-15. Åskledarlinan och stången justerad och med nya infästningar.

2010-07-15. Skorstensstege före rostbehandling/om målning.

2010-07-15. Takstege före rostbehandling/om målning.

2010-07-15. Stuprör på långhusets SV resp. NV hörn före bättringsmålning.

Genomförda åtgärder

Det mesta av rosten försvann efter hetvattenblästring av takytorna, kvarvarande rost togs bort genom stålborstning och efterföljande slipning med sandpapper.

Alla tidigare korrugerade ytor rostskyddsbehandlades med Beckers rostskyddsgrund O. Därefter primades samtliga takkytor, även de fläckgrundade ytorna med Beckers Metallprimer. Täckmålning utfördes med Introtekniks Isotrol Taktäck i svart kulör direkt efter primningen. Målningsarbetena pågick under torr väderlek. Glittersnittsprov togs löpande på olika takytor före ommålningen.

Skorstensstegen och åskledarstången har borstats och slipats ren från rost, rostskyddsbehandlats och ommålats.

Stuprören, har enligt arbetsbeskrivning enbart bättringsmålats. Eftersom de var målade med plastfärg målades stuprören med Pentur Eko primer 1 ggr och med Pentur Eko Täck 2 ggr. Tyvärr avvek den brutet vita kulören på rören från bättringsfärgens vita kulör trots att man använde samma färgnummer. Detta kan möjligen bero på, att färgen har ändrats något genom tidens gång och solljusets inverkan. Eftersom det är alltför sent för målning utomhus, kvarstår bättringsmålning av stuprören och efterbesiktning till nästa säsong.

2010-07-20 var alla takytor vattenblästrade och 3 man var sysselsatta på södra takfallet med skrapning av rost, slipning och fläckgrundning av korrugerade takytor. Torntaket var färdigmålat med täckfärg. Färgen sprutades på. Därefter påbörjades skrapning och slipning av rost från norra takfallet. Norra takfallet hade mindre rost, som främst förekom längs fotrännan.

Åskledarlinan som tidigare hängde lös hade vid första besöket 2010-07-15 justerats och infästningar till den hade kompletterats med undantag för tornet, eftersom inte skyliften hade kommit. Ett nytt snörasskydd var monterat på södra takfallet och nytt nockräcke mot norr.

2010-07-20. Torntaket är färdigmålat med täckfärg.

2010-07-20. Skrapning, slipning med sandpapper och fläckgrundning av det blåstrade södra takfallet.

2010-07-20. Skrapning längs fotrännan, södra takfallet.

2010-07-20. Fläckgrundning av södra takfallet.

2010-08-27. Södra takfallet efter ommålning.

2010-07-20. Norra takfallet efter vattenblästring.

2010-08-27. Norra takfallet efter ommålning.

2010-08-27. NO takfallen på tornet ommålade med justerad åskledare.

2010-08-27. Justerad åskledare på tornets SO takfall.

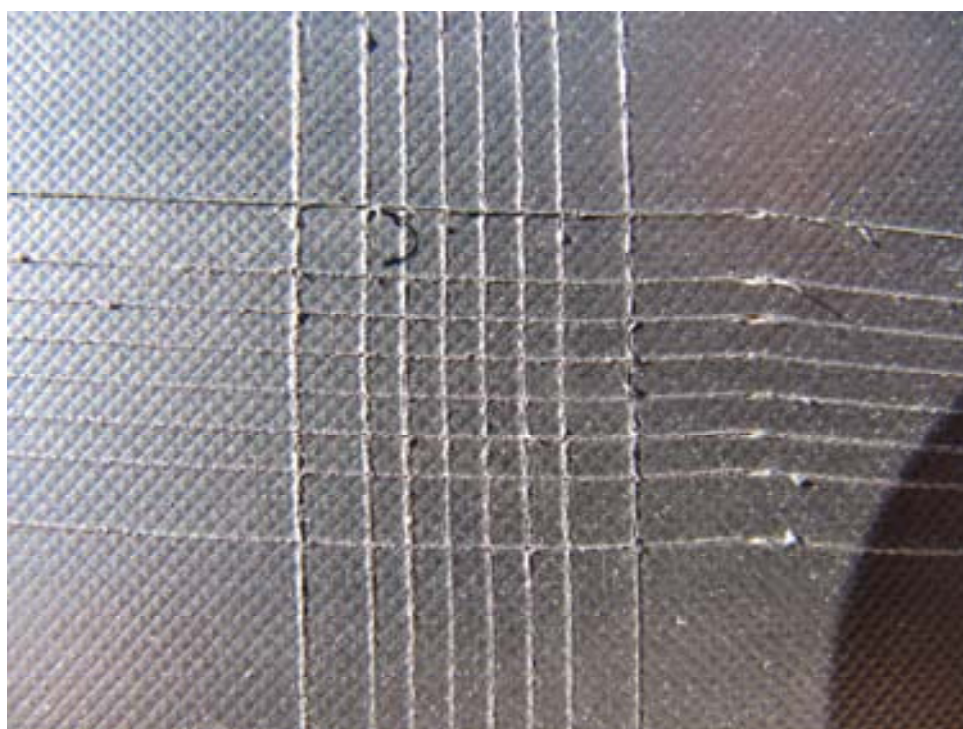
2010-07-20. Åtgärdad askledare mot söder.

2010-08-27. Åskledarlina, stång och skorsten efter justeringar, rostskyddsbehandling och ommålning.

Prov på den befintliga färgens vidhäftning gjordes med glittersnittsprov före ommålning. Södra takfallet, foto: Y-Plåt.

KÄLLOR

Kyrkobyggnader 1760 – 1860 . Del 4, Riksantikvarieämbetet.

Stjernberg, Anders, ADL-Creativa: Inventeringar/karaktäriseringar av länets kyrkor 2003-06, i förvaltningsplaner, Härnösands Stift.

www.lantmaterimyndigheten.se